השג יד פרק רביעי ערכין

שבזכר ושבנקבה מיבעי ליה ומאי שנא נקבה דכי מיזקנא [א] קיימא אתילתא ומאי שנא זכר דלא קאי אתילתא אמר חזקיה אמרי אינשי סבא בביתא [ג] פאחא בביתא סבתא בביתא סימא בביתא:

הדרן עלך השג יד

האומר [א]משקלי עלי נותן [ג] משקלו אם כסף כסף ואם זהב זהב מעשה באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי עלי ועלתה לירושלים ושקלה [ו] משקלה זהב משקל ידי עלי רבי יהודה אומר ממלא חבית מים ומכניסה עד מרפיקו ושוקל [ס] מבשר חמור ועצמות וגידים ונותן לתוכה עד שתתמלא אמר ר' יוסי וכי היאך אפשר לכוין בשר כנגד בשר ועצמות כנגד עצמות אלא שמין את היד כמה היא ראויה לשקול: **גמ'** מאי אם כסף כסף אם זהב זהב אמר רב יהודה פירש כסף כסף פירש זהב זהב פשיטא הא קמ"ל טעמא דפירש הא לא פירש פטר נפשיה בכל דהו כרחבה דאמר רחבה [ב]באתרא דתקלי כופרא פטר נפשיה אפי' בכופרא פשיטא לא צריכא דאיכא דתקל ואיכא דכייל מהו דתימא כיון דכולהו לא תקלי לא קמ"ל אמר רב פפא באתרא דתקלי שמכי פטר נפשיה אפי' בשמכי פשיטא לא צריכא דבתר דשקלי שדו תרי תלתא מהו דתימא בטיל תורת משקל קמ"ל: מעשה באמה של ירמטיא וכו': מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם [ג]אדם חשוב הוא אף ע"ג דלא פריש לפי כבודו [ו] [א]אמרינן ומעשה באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי עלי ועלתה לירושלים ושקלוה ונתנה משקלה זהב אמר רב יהודה האומר [ד]קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף מלא קומתי עלי נותן שרביט הנכפף מיתיבי [ג]קומתי עלי מלא קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף הוא דאמר כר"ע דדייק לישנא יתירא [ג]דתנן לא [ה]את הבור ולא [את] הדות אף ע"פ שכתב עומקה ורומה וצריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קאתי הכא נמי כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קאתי איבעיא להו [ו] עומדי מהו

רוחבו

שבזכר ושבנקבה מיבעי ליה. כלישנא דקרא דכתיב בערכין (ויקרא כז) אם זכר אם נקבה ולא כתיב בן ובת ואכל יוצא דופן כוליה בן ובת תנינן: **ומאי שנא.** בערכין דנקבה כי מזקנא יותר על ששים קיימא אתילתא דערך ילדה שלשים שקל וערך זקנה עשרת שקלים: **ומאי שנא זכר.** דכי עבר על ששים לא קאי אתילתא דכליר ערך וזקן טפי מתילתא בערך ילד דילד חמשים שקלים וזקן ט"ו שקלים: **פאחא.** שבר שאינו אלא למשא. ל"א פחחא גרסינן לשון ערום ועריה דמתרגמינן לערום פחיח בתרגום של נביאים (יחזקאל טז): **סימא.** מטמון. שיכולה לטרוח ולעשות מלאכה בזקנותה:

הדרן עלך השג יד

האומר משקלי עלי. ירמטיא. שם האשה: **משקל ידי עלי.** היאך הוא שוקל [ט] אם רוצה מכביד ואם רוצה מיקל: **ממלא חבית מים ומכניסה.** לתוכו: **עד מרפיקו.** אציל שקורין איישיל"א וכשמכניסה יוצאין המים וכשמוציאה נמצאת חסירה: **ושוקל בשר חמור.** שמשקל בשר חמור כמשקל בשר אדם ויהיו באותו בשר גידין ועצמות לפי מה שיש ביד לפי שאין משקל עצמות וגידים שוה למשקל בשר ונותן לתוכה עד שתתמלא להשתא איכא נפח כשיעור ידו [ט] וכפי אותו משקל יתן [א]: **גמ'** [י] **נפשיה בכל דהו.** כל מה שהוא רוצה לשקול ישקול: **בכופרא.** זפת: **שמכי.** בצלים: [ד] **באתרא דתקלי כופרא.** שמוכרים זפת במשקל: **שדי תרי תלתא.** כדרך המוכרין: **בטיל ליה משקל.** ונמצא שאין נמכרין במשקל: **מעשה לסתור.** קתני רישא אם כסף כסף כו' ואוקימנא דקאתא לאשמועינן דאי לא [יא] פריש פטר נפשיה בכל דהו והדר תני באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי סתם עלי ושקלתה בזהב: **קומתי.** משמע כקומתו ונותן שרביט עב שלא יוכל לכופפו אם פירש כסף כסף ואם זהב זהב: **מלא קומתי.** לא נתכוין אלא למדת גובה קומתו ולא לעובי [ב]: רב יהודה דאמר כר' עקיבא: **ולא את הבור.** המוכר את הבית לא מכר את הבור שבו או את הדות. בור בחפירה בלא בנין כתלים ודות בבנין [ה]: **וצריך.** מוכר ליקח לו דרך מן הלוקח לילך בה לאותו בור ודות שהרי כל הקרקע מכר לו ולא שייר [ג] [יב] דסבירא ליה מוכר בעין יפה מוכר: **אינו צריך.** דמוכר בעין רעה מוכר ודרך שייר לו: **בזמן שאמר לו.** מוכר ללוקח בית אני מוכר לך חוץ מאלו בור ודות שאין צריך ליקח לו דרך. אלמא כיון דלא צריך לפרושי דהא מסתמא נמי אין בור ודות בכלל הבית ופירש ודאי לטפויי מילתא קאמר ולהודיעו שמשייר לעצמו הכא נמי כיון דקומתי משמע נמי גובה קומתי וקאמר מלא [יג] [ד] אלמא לטפויי מילתא אתא ולהודיע שאין דעתו אלא למדת הגובה: **עומדי.** עלי מי הוי משמע שרביט קומתו או לא:

רחבי

[י]**לערכין.** ואם תאמר בערכין מנלן דבעינן מעת לעת ופירש ר"י דילפינן ליה מבן חדש דכי היכי דלאו נערך בן חדש אלא אם כן יש לו חדש שלם דלא שייך למימר דאזלינן בתר חדש העולם הכי נמי לכל [יד] שאר בן חמש ובן עשרים:

הדרן עלך השג יד

האומר משקלי עלי: **מרפיקו.** פי' רש"י אציל שקורין אשייל"א בלע"ז ולא נראה שהרי בברייתא בגמרא תני עד האציל ואי אפשר שהוא אשייל"א דאיתא בפרק ב' דזבחים (דף יח:) ולא יחגרו ביזע שלא היו חוגרים במקום זיעה לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאציליהם (ולא תחת אצילי) [אלא כנגד אצילין] ידיהם ואי אמרת דהוא אשייל"א אדרבה שם הוא מקום זיעה לכך פירש ר"י דהוא שקורין קוד"א ובמנחות (דף לז. ושם) ובזבחים (דף יט.) הארכתי [ו]:

דבתר דשקלי שדו תרי תלתא. וא"ת בכל מקום נמי היו [ס]מעריכין יותר מן המשקל כדמוכח בבבא בתרא פרק המוכר את הספינה (דף פח:) והיכי ס"ד דבטלה תורת משקל וי"ל [ס]דהכי פירוש דהכא באתרא דשקלי שדו תרי תילתי יותר מן הכרע הלכך סלקא דעתך דבטלה כיון שנותן יותר מכדין: **הוא דאמר** כר' עקיבא כו'. תימה [טו] ברייתא מאן תניה לא רבי עקיבא ולא רבנן דעד כאן לא פליגי אלא דמ"ס מוכר בעין יפה מוכר ומר סבר מוכר בעין רעה מוכר ושייר הדרך לעצמו ואינו צריך לרבנן היתור לשון אבל היכא שהיתור צריך לעולם מודו רבנן דמהני וא"כ ברייתא כמאן תרמייה:

איבעיא להו עומדי מהו. יש לפרש כל הבעיות באם תמצא לומר והכי פי' עומדי מהו מי אמרינן שרוצה לומר שיתן שרביט שאינו נכפף או דלמא שרביט שיכול לעמוד בעינן ואע"פ שנכפף רחבי מהו אם תמצא לומר (דעמוד) [כעמדו נותן] שרביט [שנכפף] ברחבו מהו מי בעינן כרחבו ממש דרחבו אינו יכול לכפוף כשכופף קומתו אינו כופף רחבו הכי נמי משמע שרביט בלא כפיפה או דלמא רוצה לומר שרביט ארוך כרוחבו ואף על פי שנכפף ואת"ל ברוחבו נותן שרביט כפוף [טז] ישיבתי מהו מי אמרינן שר"ל בלא (הפיכה) [כפיפה] כלומר כמו שאני יושב מראשי ועד רגלי או דילמא שרביט כפוף משמע שהרי כשהוא יושב הוא כפוף ואם תמצא לומר דישיבתו משמע שרביט כפוף מפני שהוא כפוף ויושב עוביו מהו מי אמרינן ר"ל בלא כפיפה [יז] (בלא) [אלא] על כעובי קומתו שהרי עוביו אינו כפוף או דילמא שרביט גדול כמלא עוביו קאמר ואף על פי שהוא כפוף ואם תמצא לומר דבעוביו משמע בכפיפה הקיפו מהו מי אמרינן שר"ל שרביט [יח] עד שמקיף כל גופו ועד כל כך שאינו יכול לחזור מכפיפתו או דילמא דבר שמקיפו קאמר ואפילו כל דהו ורבינו אלחנן פירש על ישיבתו מי אמרינן שר"ל מראשו ועד מקום ישיבתו קאמר שהוא חצי גופו או דילמא כל גופו קאמר כמו שהוא יושב מראשו ועד רגליו וי"מ ישיבתי מהו מי אמרינן שר"ל שיתן השרביט שיחזיק קומת ישיבתו ולא כמלא קומת עמידתו או דילמא שרביט שמחזיק מקום ישיבתו קאמר:

ושוקל

מסורת הש"ס

א) [נ"ל אמדינן], ב) [תוספתא רפ"ג], ג) ב"ב סה. קלח: [נזיר ז:], ד) [נ"ל לפני ד"ה בכופרא], ה) [ב"ב סד.], ו) שייך לדף הקודם, ז) [וע"ע תוס' חולין קו: ד"ה אמר רב ותוס' נדה ל: ד"ה שני ותוס' שבת לב. ד"ה במרפקו ותוס' מנחות לז. ד"ה קיבורת], ח) נ"ל מכריעין, ט) [והכא פי' הכי נ"ך].

לעזי רש"י

אישיל"א. בית-שחי.

מוסף רש"י

שייך לעמוד הקודם

שנה האמורה בקדשים. היכא דכתיב כבש בן שנתו (נדה מז:). **מעת לעת.** מיום ליום, ולא אמרינן למנין עולם שתכלה שנתו ערב ר"ה (שם). **שתי שנים שבשדה אחוזה.** המוכר שדה אחוזה לחבירו אינו מותר לגאלה בפחות משתי שנים, שיאכלנה לוקח שתי שנים כדכתיב (ויקרא כה) במספר שני תבואות ימכר לך, ימכלן ואילך אם בא לגאול גואל ומחשב לו פירות של שתי שנים לפי חשבון הדמים שמכרה לו לפי שנים הבאים עד היובל, שהלוקח שדה מחבירו יודע שיחזירנה לו ביובל, ואם היו עד היובל עשר שנים ומכרה לו בעשרה ליטרין נמצא קונה פירות של כל שנה בליטרא (נדה שם). **שני תבואות.** מיעוט שני שנים, וכתיב תבואות ומשמע כל תבואות של שתי שנים, להביא תבואה שלישית, ושלש תבואות לא משכחת לה בשתי שנים אלא מעת לעת, כגון מכרה לו בתבואה מלאה פירות נמצא אוכלן ואוכל תבואה עד שיחזור ויקצור קודם אגל הבאה, הרי שתי תבואות בשנה אחת, ועוד יאכל תבואה השנית שהיא שנה השלישית לפי מנין העולם (נדה מח.). **ובשביעית נמי יעבוד.** כגון נמכר בניסן וכשיצא מספרי של שביעית עבדו שם למנין עולם והוא יעבוד עד ניסן (שם). **לערכין.** דהיכא דכתיב מבן ששים שנה ומעלה פשיטא לן דשנת ששים כלמטה, דהא ומעלה כתיב, אבל בן חמש שנים דלא כתיב אלא מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה, ולא כתיב מבן חמש שנים ומעלה, אי לא אשמועינן הכא מעת לעת הוה אמינא שנת חמש כלמעלה, להכי אשמועינן הכא דבעינן ה' שנים מלאים בכלל ערך הראשון שהוא מועט (שם). **לפרקין דיוצא דופן.** להיכא דלא תנן יום אחד כגון בן עשרים ובת עשרים (שם). **מ"ט לא אמר ליוצא דופן.** הואיל וס"ל נמי בבכן מעת לעת (שם). **דומיא דהנך.** כלומר אע"ג דבכתן דיוצא דופן הוי נמי מעת לעת, מיהו האי שבכן ושבכת דמתניתין לא איירי בהן כלל דהא דומיא דקדשים ועבדי חומה ועבד עברי קתני דכתיבן, הלכך ערכין נמי כתיבן, אבל שנת עשרים לענין שערות לא מתני באורייתא אלא הלכתא היא (שם). ע"כ

שייך לעמוד הקודם

שבזכר ושבנקבה מיבעי ליה. לישנא דקרא דכתיב ולנקבה עשרת שקלים, אלא בן ובת לישנא דמתניתין היא בן עשרים ובת עשרים (נדה מח.).

הדרן עלך השג יד

וצריך. נו נמוכר, ליקח לו **דרך.** לילך לבור ודות שלו או יפרם כאחר, **דברי ר"ע.** דקסבר מוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לו דרך לעצמו (ב"ב ז:). **וחכ"א אינו צריך.** ליקח לו דרך, דאמרינן כשם ששייר את הבור ואת הדות לעצמו כך שייר לו דרך (שם). **בזמן שאמר לו.** מוכר כפירוש, חוץ מאלו. בור ודות, כיון דאמר לישנא יתירה, דהא אפילו לא אמר חוץ לא הוו מכורין, להכי אמר חוץ לשייר לו את הדרך (שם).

עין משפט נר מצוה

א א ב ג מיי' פ"ג מהל' ערכין הל"ו:
ב ד מיי' שם הלכה ו':
ג ה מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' טו וע"ש ופכ"ה שם הל"ב סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ריד סעי' א ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ושוקל וכו' יתן הס"ד ואח"כ מ"ה פטר נפשיה וכו' ואח"כ נ"ל ד"ה באתרא ואח"כ ד"ה בכופרא ואח"כ ד"ה שמכי ואח"כ ד"ה שדי: **(ב)** ד"ה מלא וכו' לעובי הס"ד ואח"כ מ"ה הוא רב יהודה: **(ג)** ד"ה ולריך וכו' ולא שייר לו דרך דס"ל מוכר: **(ד)** ד"ה בזמן וכו' וקאמר מלא לטפויי כל"ל ותיבת אלמא נמחק:

רבינו גרשום

כתובי בתורה בפירוש: אי פ"ר. משום דכתיבה קא מרבי לערכין: שבזכר ושבנקבה [מיבעי ליה]. כדכתיב באורייתא והיה [ערכך] הזכר ואם נקבה היא אלא ש"מ לפירקא דיוצא דופן קא מיירי: [קיימא תילתא. דכתיב מבן עשרים שנה עד בן ששים שנה ואם נקבה היא והיה ערכך שלשים שקל וכתיב בבת ס' שנה ומעלה לנקבה עשרה שקלים דהיינו תילתא: זכר לא קאי אתילתא. דכתיב מבן עשרים שנה עד בן ששים חמשים שקל ואילו בבן ששים שנה ומעלה כתיב חמשה עשר שקל דהיינו בציר מתילתא: פאחא בביתא. מוקש: סימא בביתא. מטמון שמשמרת כל מה שיש בבית: **הדרן עלך השג יד האומר** משקלי עלי. לתת להקדש: אם כסף. נדר נותן כסף משקלו: עד מרפיקו. עד בית שחיו שהוא הכתף וכמה שמכניס ידו לחבית יוצאין המים: ושוקל. ונוטל בשר חמור וגידים ועצמות כנגד היד ונותן לחבית עד שתתמלא שיגביהו המים עד למעלה ואח"כ יוצא [בשר חמור להרץ היינו משקל ידו] ולפי אותו המשקל יתן: וכי היאך אפשר לכוין [בשר כנגד בשר]. ליתן בשר חמור כנגד בשר ועצמות כנגד עצם שבזרוע. שמא זרוע העצם יותר מזה העצם וישקול יותר: אלא שמין את היד. אומדין את היד כמה היא ראויה לשקול בלא משקל: אפי' בכל דהו. כלומר באיזה דבר שירצה שרגילין בני אדם לשוקלו: [כופרא. זפת]: דכייל. מודד: [שמכי. בצלים]: שדו תרי תלתא. ליתור לגירומין: קמ"ל. דלא בטיל ופטר נפשיה בהו: [מעשה לסתור. רישא אמרת הא משקלי עלי סתם פטר נפשיה בכל דהוא והשתא אמרה דנתנה משקלה זהב: כי אמרה סתם לפי כבודו (אמרינן) [אמרינן] ליה. אם הוא עשיר (אמרינן) [אמרינן] ליה לחמור שבמשקלות: קומתי עלי. כלומר לתת שיעור קומתי של כסף או של זהב להקדש: נותן שרביט. של כסף עב שאינו נכפף מעצמו הואיל ואמר קומתו כלומר דבר שיכול לקיים מעצמו שאינו נכפף: מלא קומתי [עלי נותן שרביט הנכפף]. כלומר כיון דאמר מלא קומתי בלבד שיהא ארוך כמותי קאמר אפי' רקה: [הוא דאמר כר' עקיבא. רב יהודה]: לא את הבור ולא את הדות. לענין מכירה תנן בבבא בתרא. לא מכר לא את הבור ולא את הדות] אע"פ שכתב לו עומקה ורומה. של חצר ויש לומר שהללו בעומקה הן: [וצריך ליקח לו דרך. מוכר מלוקח שילך בה לבורו דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו דרך]: וחכ"א אינו צריך. ליקח לו דרך דמוכר בעין רעה מוכר ושייר לעצמו דרך]: ומודה ר' עקיבא בזמן שאמר לו [מוכר ללוקח] כל הבית אני מוכר לך [חוץ מבור ודות]. זה שאינו צריך ליקח לו דרך: [חוץ מבור ודות] מה טעם הואיל ולא היה צריך לומר חוץ מזה ואמר לכך אמר לשייר לו דרך: אף כאן. כלומר הואיל ואינו צ"ל אלא קומתו עלי ואמר מלא קומתי לפחות קאמר: לטפויי מילתא קאמר. כלומר לכך הוסיף ברבורו. ואיכא דאמרי איפכא קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף מלא קומתי שרביט הנכפף דכל לישנא (בתרא) [יתירא] לטפויי מלתא אתא: עומדי מהו. אמר עומדי עלי [מהו] יש בלשון הזה לשון נדרים או לא:

שיטה מקובצת

א) מיזקנא ופחתא קיימי: ב) פאחא ס"א פזא: ג) משקלו גליון צריך לדקדק באיזה עת שקלו אותו כי הדבר ידוע שאדם כבד יותר בבקר קודם אכילה מאחר אכילה ומסתברא הכל כשעת הנדר. הרא"ש: ד) ושקלה ונתנה משקלה: ה) ושוקל בשר חמור אות מ' נמחק: ו) כבודו אמרינן ליה ומעשה: ז) עומדי מהו פר"ש מי הוי כאילו אמר [מלא] קומתי ואינו צריך אלא שרביט הנכפף א"ד שרביט שיכול לעמוד קאמר שאינו נכפף: ח) הקיפו מהו מי אמרינן שרביט עבה קאמר כפוף כהיקפו ואינו יכול לחזור מכפיפתו א"ד דאינו צריך להביא רק שרביט שיכול להקיפו ולחזור מכפיפתו. וכן פי' עביו. ישיבתו מהו מי אמרינן שרביט כנגד קומתו כשהוא יושב קאמ' א"ד כמלא רוחב מושבו קאמר, ורש"י פי' עומד מהו אי משמע קומתו או לא. רחבו עלי מהו מי הוי משמע שרביט והב דוגמתו או שרביט ארוך כמות רחבו. היקפו מהו אי יהיב שרביט נכפף וארוך כמדת היקפו א"ד שרביט עבה כהיקפו בעי למיתב תיקו. תוס': ט) שוקל ידו אם: י) לפי אותו אות כ' נמחק: יא) לא פירש פטר: יב) שייר בה כלום: יג) תיבת אלמא נמחק: יד) שאר כגון בן חמש ובן עשרים ובן ששים ורש"י פי' בשלהי פרק יוצא דופן דכתיב בהן ומעלה אלמא שלימה בעינן: טו) תימה למורי הרמ"ר ברייתא: טז) כפוף דפעמים (שכפפו) [שכופפו]: יז) [בלא כפיפה שהרי] תיבות בלא על בעובי קומתו נמחק: יח) תיבת עד נמחק:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones